

MEDBORGERLIG
SAMLING

Skolpolitiskt program för Medborgerlig Samling

Antaget av partistämman i Göteborg 21-23 april 2017

Skolpolitiskt program

Inledning

Skolan utgör grunden för framtidens välfärd och demokrati. Med lämpliga grundläggande kunskaper och färdigheter kommer den enskilde individen ha goda möjligheter att försörja sig. Välutbildade medborgare skapar de bästa förutsättningarna för arbete, företagande och ekonomisk tillväxt, vilket är grunden för det svenska välståndet.

Medborgerlig Samling vill:

- Att skolans kärnuppdrag åter ska bli kunskapsöverföring.
- Att det fria skolvalet och friskolesystemet behålls.
- Att dagens enhetsskola tas bort till förmån för en gemensam 1-6-skola med differentiering i åk 7-9 mellan två linjer: en reallinje och en klassisk.
- Att de praktiska utbildningarna på gymnasiet ska ersättas av ett yrkesgymnasium, som inte är studieförberedande.
- Att studentexamen med slutprov återinförs.
- Att elever med fallenhet för studier skall få möta en utmanande nivå som motsvarar deras potential.
- Att betyg ska ges från åk 1.
- Att skolplikt ersätts med läroplikt.
- Att hemundervisning tillåts endast i undantagsfall.
- Att modersmålsundervisningen (tidigare kallad hemspråksundervisning) tas bort.
- Att lärarutbildningen görs om till att innefatta två steg med introduktionstid på 1,5-2 års praktik för att erhålla slutlig examen.
- Att lärare ska få fokusera på undervisningsuppdraget.
- Att betyg i ordning och uppförande återinförs.

Problembild

Resultatet av skolans alla reformer har blivit att svensk skola alltmer har kommit att likriktas, vilket har bidragit till att kunskapsnivåerna successivt har sjunkit. Individualisering får endast ske inom klassens ram, vilket innebär att begåvade elever inte stimuleras på sin nivå. Det är också svårt för elever i behov av särskilt stöd att få detta. Kurs- och läroplaner samt betygskriterier är vaga och allmänt hållna. Lärare har stort tolkningsutrymme och det blir således svårt att uppnå likvärdighet i landet. Detta blir inte minst uppenbart i betygssättningen som kraftigt varierar mellan olika skolor.

Styrningsmekanismerna i svensk skola är svaga. I och med skolpengen och skolors avhängighet av finansiering genom denna, lockar skolor ofta elever med annat än en gedigen utbildning. Lärarutbildningen har reformerats ett antal gånger och ämneskunskaper har fått ge vika för ett stort pedagogiskt pensum som inte nödvändigtvis är tillämpligt på den konkreta undervisningssituationen. Tydliga bryggor mellan teori och praktik på lärarutbildningen saknas. Dessutom har Sverige tagit emot ett stort antal immigranter. Bland dessa finns ett mycket stort antal barn vars integration i stort sett hänger på vilken skolutbildning de får.

Skolreformerna har utarmat lärarprofessionen. Kompetenta lärare har flytt fältet, lärarutbildningen har dragit till sig undermåliga studenter som sedan tagit plats på skolorna. De som arbetar på lärarutbildningarna håller heller inte alls på med kärnverksamheten. Det finns få med vetenskaplig förankring både inom lärarutbildningen och ute i verksamheten. I och med kommunaliseringen förlorade lärarna dessutom statusen som statligt anställda. De förlorade också friheten till vidare förkovran inom sina ämnen. Dessutom, i och med kommunernas självbestämmande, började folk utan lärarutbildning få tillträde till arbeten i skolorna. Därtill förändrades lärarutbildningarna så till den grad att i stort sett all differentiering mellan lärarkategorier försvann. Detta har dock till viss del ändrats i och med reformerna 2011. Men det krävs fortfarande alldeles för liten ämneskunskap för vissa stadier.

Bakgrund

De problem som kännetecknar dagens skolväsende är många och de flesta kan härledas till alla reformer som genomdrivits från 60-talet och framåt.

1962 infördes den sammanhållna grundskolan, som därmed ersatte flera skolformer som erbjöd olika inriktningar utifrån elevers fallenhet och intressen. Ursprungstanken med grundskolan var förvisso att erbjuda alla barn oavsett social härkomst utbildning, men den tanken övergavs snart till förmån för en syn på skolan som instrument för social utjämning.

Från 1962 och framåt genomfördes relativt många reformer. Inga av dessa gjordes på vetenskaplig grund utan de var i stort sett ideologidrivna. Slagordet som användes för att stävja all kritik var demokrati. Den strömning som styrde både politiker och pedagoger är det som brukar gå under namnet progressivism. I den nya skolan var tanken att elever från olika samhällsklasser behövde komma samman. Skolan skulle främst fostra och främja samarbete. Eftersom samhället är föränderligt kan inte skolan förmedla innehåll på det sätt som den gjort tidigare, ansåg man. Det togs avstånd från tanken av ackumulerad kunskap. Det som traditionellt undervisats ansågs vara ett borgerligt arv och således förkastligt.

Elever skulle främst lära sig att stå rustade för ett föränderligt samhälle. I skolan skulle lärarna inte fokusera på ämnen utan på metoder. De framtida lärarna skulle läsa mer pedagogik, didaktik, sociologi och psykologi och mindre av ämnen. Det fick inte finnas några hierarkier bland lärare. Kategorin huvudlärare, som motsvarade ämnesansvarig, togs bort. Lärarna skulle

indelas i arbetslag likt fabriksarbetare och den akademiska friheten till vidare ämnesförkovran togs bort.

Även 1990-talet var ett reformrikt årtionde med införande av både kommunaliseringen och det fria skolvalet. Dessutom infördes 1994 en ny läroplan. Enligt denna skulle professionen själv lokalt bestämma över undervisningens innehåll, vilket i sig skulle kunna tala för ett ökat förtroende för professionen. Samtidigt skedde dock andra förändringar som gick i motsatt riktning mot en professionell status.

I och med kommunaliseringen förlorade lärarna statusen som statligt anställda. De förlorade den akademiska friheten och det föreskrevs till skillnad från tidigare att de måste vistas en viss tid i skolan. År 2000 togs undervisningsskyldigheten bort, som var det som reglerade hur mycket tid som lärare skulle syssla med undervisningen vis-à-vis andra sysslor. Numera kunde skolorna ålägga lärare fler och fler undervisningstimmar, ty det enda som var reglerat var årsarbetstiden. Den frihet som präglar akademiska yrken med exempelvis förkovran och fördjupning i sitt ämne på annan ort än i själva skollokalen stryptes. Dessutom infördes det målrelaterade betygssystemet, vars kriterier endast avsåg förmågors ramar och ändå lämnade stort utrymme för tolkning. Forskning har pekat på problematiken med att ha ett målrelaterat system när man samtidigt har oprecisa kurs- och läroplaner.

Skolpolitiska förslag

Skolans uppbyggnad

MED förespråkar en läroplikt som innebär att vårdnadshavaren är ansvarig för att barnet inhämtar kunskaper i enlighet med läroplanerna för tio års skolgång, inklusive förskoleklass. I de allra flesta fall kommer läroplikten att fullgöras genom skolundervisning. I undantagsfall kan läroplikten uppfyllas genom hemundervisning under strikt kontroll och uppföljning.

Läroplanerna i MED:s förslag kommer att bli mer omfattande än dagens, varför inte många vårdnadshavare kommer att kunna garantera att de efterlevs genom hemundervisning. Oavsett undervisningsform ska alla barn lära sig svenska språket samt få kunskap om de värden och principer, utifrån vilka det svenska samhället har vuxit fram – såsom västerländska demokratiska värderingar, respekt för individen, frihet under ansvar, yttrandefrihet, Sverige som sekulär stat och jämställdhet.

MED värnar kunskap, bildning och utbildning och därför är det viktigt att elever med fallenhet för studier skall få möta en utmanande nivå som motsvarar deras potential. Samtidigt är det viktigt att elever som inte har lika lätt för sig, får en studieomgivning som motsvarar deras nivå.

I dagens skola är lärarna försatta i en situation, där de skall möta alla individers behov inom samma undervisning. Eftersom man inte har rätt att förbise någon, då alla elever har rätt till att lämna grundskolan med godkända betyg, läggs ofta nivån utifrån den svagaste eleven. Det finns inte någonstans belagt hur varje elev skall kunna utvecklas utifrån sin potential inom ramen för

den sammanhållna klassen. Därför förespråkar MED nivågruppering, det vill säga differentiering inom skolan.

Idag besitter skolor och huvudmän stor frihet vad gäller att realisera det föreskrivna timantalet i varje ämne. Elever har rätt till en gedigen utbildning och måste garanteras ett visst antal lektionstimmar i varje ämne. Det handlar således om en kombination av reglering och frihet i det att det föreskrivs ett minimum som måste ges men att fristående huvudmän har rätt att lägga till ämnen och lektionstimmar utöver detta minimum. Det ger en väl avvägd balans mellan plikt och frihet.

Differentiering från klass 7

När enhetsskolan infördes var det främst från och med högstadiet som kritiken mot sammanhållen skolform gällde. Det finns således ingen anledning att differentiera tidigare än från sjunde klass. Därför föreslås en sammanhållen grundskola på sex år. Efter grundskolan följer ett obligatoriskt men ett på två linjer förgrenat högstadium: reallinjen och klassisk linje.

Högstadiets två linjer ska omfatta alla kärnämnen, men den klassiska lägger mer vikt vid teoretiskt djup samt bildningsämnen. Inom den klassiska linjen ska det inte tillåtas att lägga ihop de naturvetenskapliga respektive samhällsvetenskapliga ämnena till sammanhållna ämnen (NO och SO). Öppningar för att byta linje ska finnas om det visar sig att en elev befinner sig på fel nivå. Detta kan avgöras genom prov. Dessutom ska det vara möjligt att komplettera studier på respektive linje för att byta spår inför gymnasium/yrkesgymnasium. Elever som inte klarar kunskapskraven för en årskurs ska inte automatiskt flyttas upp till nästa.

Dagens högstudier kan välja om de vill erbjuda båda vägarna eller om de vill specialisera sig på en. Utifrån detta perspektiv får seriösa friskolor en chans att profilera sig. Högstadiet avslutas med en regelrätt examen i form av skriftliga och muntliga prov. Mycket resurser ska läggas på elever med olika behov av stöd under de tidiga åren. I Sverige har olika former av studieproblem ofta aktualiserats alldeles för sent. Finland har en föredömlig modell med tidiga insatser.

Efter grundskolan

Ytterligare differentiering bör ske efter grundskolan. Endast teoretiska utbildningar, såsom naturvetenskaplig, teknisk, samhällsvetenskaplig och humanistisk linje, bör gå under detta namn. Det teoretiska gymnasiet bör bli mer bildningsinriktat, det vill säga med en större omfattning av litteratur, historia, filosofi och klassiska språk exempelvis.

Gymnasiet ska inspireras av den humboldtska Bildung-traditionen. Det innebär att ämnen inte endast ska läsas utifrån ett nyttobaserat omedelbart mätbart syfte utan även för deras egen skull.

De praktiska utbildningarna ska innefattas av ett så kallat yrkesgymnasium, som inte är studieförberedande. Yrkesskolan ska ha en tydlig yrkesinriktad form och vara mycket mer integrerad i yrkeslivet än idag. Lärlingstanken med varvad utbildning i skolan med utbildning på arbetsplats måste utvecklas. Teoretiska ämnen ska också läsas men på yrkesgymnasiet kan de ha en mer nyttoinriktad och omedelbart upplevd praktisk relevans för eleverna.

Yrkesexamen erhålls genom tentamen av de teoretiska ämnena samt praktiskt prov i form av gesällprov eller dylikt. Möjligheter ska finnas att senare ta igen teoretiskt gymnasium för den som inte genomgått detta men som senare i livet inser att man vill studera på universitetet.

Alla skolformer ska ha en examen som avläggs genom skriftliga och muntliga prov. Uppgifterna ska inte vara inriktade på detaljkunskaper utan på att göra analyser och synteser utifrån förvärvade kunskaper. Slutbetyget sätts utifrån en sammanvägning av läsårsprestationer och slutexamen (50 % vardera). Endast det teoretiska gymnasiet ska leda till regelrätt studentexamen. Studentexamen från gymnasium ska inte endast ses som ett bevis på att man klarat av skolformen gymnasium utan ska även ses som att man har uppnått mognad och färdighet att klara av högre studier. Det utgör därmed ett inträdesprov till högre studier.

Läroplaner - skolans innehåll

MED sätter vetenskap och bildning högt och läroplanerna ska därmed ha ett tydligt kunskapsfokus innehållsmässigt. Dessutom ska från tidigare år läggas stor vikt vid läsning, vilken är en viktig grundkompetens för att hänga med i andra ämnen.

En mångfald av huvudmän för skolor är önskvärd även i framtiden. Därför måste läroplanerna och betygskriterierna vara tydligt och konkret definierade, vilket de inte är idag. En konkret läroplan är exempelvis en av de faktorer som utmärker Finland. Det ska således finnas tydligt angivna innehåll för varje årskurs och ämne.

Staten ska inte skriva läroplaner utifrån en ideologisk agenda. Innehållsinriktade läroplansförslag bör utformas av främst företrädare för de olika universitetsämnena tillsammans med didaktiska företrädare. Ett förslag är att bilda ämneskommissioner som exempelvis vart femte år träffas (eller vid behov) för att se över styrdokumentet. Tanken är inte att ständigt byta läroplaner utan att styrdokumentet hålls uppdaterade utifrån bedriven forskning. Dessutom är det viktigt att framhålla att det för olika skolor ska vara fullt möjligt att göra mer än vad läro- och kursplaner föreskriver.

Betyg och bedömning

Tidiga betyg ger underlag och indikatorer på vilka åtgärder som behöver vidtas för varje individ. Elever med långsammare inlärningsförmåga uppmärksammas tidigare och kan då få det stöd som behövs. MED förespråkar att betyg ges från årskurs 1.

I och med reformerna 1994 fick gymnasieskolan kursbetyg. Ett sådant upplägg tar ett totalt avstånd från tanken om kunskapsprogression inom skolformen. MED förespråkar att betyg sätts

varje termin, både i grundskolan och på gymnasiet. Exakt betygsskala behöver utredas ytterligare. Det viktiga är att läroplaner och betygskriterier blir mer tydliga och explicita.

MED förespråkar att det skiljs på undervisnings- och bedömningsrollen. International Baccalaureate har ett system av kollegialt rättande, det vill säga att skolor/lärare byter prov med varandra. Således är de undervisande lärarna även bedömare, men inte av sina egna elever. Kollegial rättning bör främst appliceras vid nationella prov. Vid de olika slutskrivningarna (grund- och studentexamen) bör externa granskare ha del i rättningen. Lärarna kan och bör organisera egna prov såsom kontroll av färdigheter samt som övning för de nationella proven.

Huvudman och fritt skolval

MED vill bevara det fria skolvalet och därmed dagens utbredda friskolesystem. Möjligheten att välja skola utifrån profil med mera är en drivkraft för utveckling av hela skolväsendet. Staten bör vara huvudman för den offentligt drivna skolan.

Friskolesystemet är förknippat med vissa problem såsom betygsinflation. Emellertid är det inte friskolorna och det fria skolvalet i sig som är problemet utan bristen på styrning och kontroll. Med mer detaljerade läroplaner, tydligare lärarutbildning och karriärsystem, timplaner, återinförande av studentexamen och externa granskare kommer man åt många av de problem som härrör av friskolor och det fria skolvalet.

Lärarens arbetsuppdrag

Det saknas en tydlig arbetsbeskrivning för lärare. Idag gör de nästan allt. Det handlar utöver undervisning om föräldrakontakter, utvecklingssamtal, omsorg om elever med problem, rast- och matvakt, extra arbete med elever som riskerar att inte nå målen etc. Det bör införas andra yrkeskategorier i skolan. Det finns många sysslor inom svensk skola som kan utföras av andra än av lärare. Lärarna behöver inte vara de som har hand om klassresor, frånvaro, utvecklingssamtal (fr o m högstadiet), konfliktlösning och ledighetsansökningar.

Arbetsvillkoren för lärare bör förtydligas. Det gäller exempelvis företeelser som timplaner, arbetstid (hur många timmar som utgör en heltid, hur många timmar framför klass en heltid innebär etc. Idag skiljer sig detta mellan huvudmän och t o m skolor), läroplaner och bedömningsdirektiv.

Lärarutbildningen

Skolan har nu fullt med lärare som har gått en undermålig utbildning (sedan 1988). Dessutom har lärarens uppdrag hamnat på glid. Utöver undervisning förväntas man även ha ett omsorgsuppdrag, som man samtidigt inte fått någon utbildning för.

När lärarutbildningen akademiserades fick den ett större teoretiskt inslag på bekostnad av den praktiska metodiken. Lärarutbildningen behöver utöver dess teoretiska pensum få mer

praktiknära inslag. Även den forskning som bedrivs på landets utbildningsvetenskapliga institutioner behöver bli mer klassrumsnära.

Läroutbildningen bör avslutas med en första examen. Därefter ska lärarkandidaten göra ett refendariat likt tysk modell i 1,5-2 år. Detta är en förberedelsejänst ute i verksamheten, likt AT/ST för läkarna, som görs med erfarna lärare som handledare. Denna avslutas sedan med en andra examen då man blir färdig lärare.

Professionsstruktur

MED stödjer en professionsstruktur för lärare. I den reform som allianspartierna genomförde saknades dock transparenta kriterier för titlarna. Formella kriterier behöver införas. Det måste definieras vad som krävs för att kunna söka en förstelärartjänst resp. lektorstjänst.

Lektorer ska stå för vetenskaplighet inom ämnet på en skola medan förstelärarna kan stå för yrkeskunnandet vad gäller undervisningspraktiken (metodik). För en förstelärartjänst skulle det kunna krävas ett visst antal år i yrket samt viss formell extrautbildning som ska styrkas. Extrautbildningen borde handla om handfast klassrumsrelaterad kunskap. Därpå kan ett undervisningsprov inför bedömningskommitté krävas (likt vissa universitets docentföreläsningar).

För lektor ska doktorsexamen krävas samt ett visst antal år i yrket. Det skall inte räcka med licentiatexamen som idag. Det bör också vara så att de högre meriterade lärarna till viss del har forskningskoppling inom sin tjänst.

Utlandsfödda elever

Det är angeläget att barn till nyanlända får tillgång till skolgång där både ämneskunskaper och kunskaper om svenska samhällets värden kan förmedlas. Initialt har tillägnande i svenska språket högst prioritet, varpå skolgång i språkintruktionsklasser kan vara nödvändig innan barnet sätts in i ordinarie skolsystem.

MED föreslår att modersmålsundervisning (det som tidigare hette hemspråksundervisning) tas bort helt från svenskt skolväsende.

Ordning och reda i skolan

God ordning, gott uppförande och ansvarstagande är grundläggande färdigheter. De är därtill centrala för upprätthållandet av arbetsro och en studiemiljö präglad av lärande och kreativitet. Barn och ungdomar ska inte utelämnas till en "djungelns lag" som lätt breder ut sig när vuxenvärlden varken har insyn eller kontroll över den sociala dynamiken.

För att åstadkomma arbetsro i skolan och lyckas förmedla nödvändiga färdigheter till eleverna krävs lösningar anpassade till dagens samhälle. Dessa ska bygga på ingående och breda konsultationer med professionen, erfarenheter från andra länder samt aktuell forskning. MED

förespråkar därtill betyg i ordning och uppförande samt eftersträvar stärkt professionell frihet och auktoritet för lärare och rektorer.